

Amb la moral per terra

L'agricultura,
un dels puntals
de la nostra economia,
travessa moments
de reconversió.
De manera silenciosa,
el camp es va buidant
de llauradors i,
en el pitjor dels casos,
és substituït
per noves residències
i camps de golf.
Els preus de venda,
com les explotacions
i la renda de jubilació,
són ínfims.
En joc, el territori
i la manera de viure-hi.

Havent dinat, el passat dissabte 5 de març el conseller d'Agricultura valencià, Juan Cotino, no va dubtar a dirigir-se cap a la plaça de Sant Agustí de València, on havia estat convocada una manifestació. Ja va sent normal que la dreta "prenga el carrer" –qualsevol pot tenir un moment de debilitat *pancartera*–, però és completament inusual que un càrrec públic s'integre a una marxa contra la seua política.

Sobretot perquè el primer dels dotze punts que reivindicava la manifestació –convocada per totes les organitzacions agràries i cooperatives valencianes, secundada per prop de 20.000 persones– era que "els governs estatal i autonòmic no donen l'esquena als problemes del nostre camp". El màxim responsable agrícola de l'executiu valencià feia costat als que exigien més implicació per part seua. Kafkià, paradoxal, inaudit..., o "irresponsabilitat política", la suau manera de qualificar-ho que va emprar Joan Ignasi Pla, el secretari general del PSPV-PSOE, partit que va afanyar-se a demanar la dimissió del conseller tot i que el dia abans ja havia rebut resposta des del PP, i encara més estrambòtica: el conseller portaveu sense cartera, Esteban González Pons, havia conclòs que, després de llegir les demandes del sector, aquestes no incumbien el seu executiu... malgrat aquest inequívoc primer punt, malgrat que alguns convocants demanaren el "tancament" de la Conselleria d'Agricultura, perquè "no soluciona res".

L'aigua ocupava l'onzè lloc de la llista, i el ben cert és que aquesta mancança –que, segons reconeixia en aquestes pàgines [vegeu el número 1.081] el secretari general de la Unió de Llauradors del

País Valencià, Joan Brusca, afecta menys del 15% dels agricultors valencians– ha passat a un segon pla. Com succeeix amb els empresaris, els agricultors pensen que la batalla ferotge del Govern valencià per l'aigua de l'Ebre amaga una mancança important de respostes a molts altres problemes, una manera de fer que ha conduït l'executiu de Camps a marginar-se, fins al punt que les converses amb el Govern català –que n'hi ha hagut, i unes quantes, gràcies a la pressió del món empresarial– s'han establert amb una discreció pròpia de temps de guerra, més que no democràtics.

Problemes transversals. La crisi que travessa bona part del camp valencià s'emmarca en el difícil moment que, en general, viu l'agricultura mediterrània. La introducció d'innovacions és escassa, i això, en un món cada vegada més competitiu, resta empenta al camp autòcton. La recol·lecció de la taronja o de la fruita seca encareix molt un procés ben poc mecanitzat, que depèn de la mà d'obra poc qualificada, sovint sense la regularització laboral necessària.

Malgrat tot, el sector agroalimentari és un pilar econòmic a Catalunya i el País Valencià. De fet, més d'un terç de les transaccions efectuades dins dels Països Catalans són d'aquesta mena. A més, cap a l'exterior ixen tones i tones de fruita seca, carn i vi català; arròs, taronges i productes hortícoles valencians; fruita de la Catalunya Nord i de la Franja de Ponent –les Illes Balears ja tenen prou amb el seu potent mercat interior–. Mai no hem de perdre de vista aquesta preponderància exportadora: són milers els camions que cada dia omplen França, Alemanya,

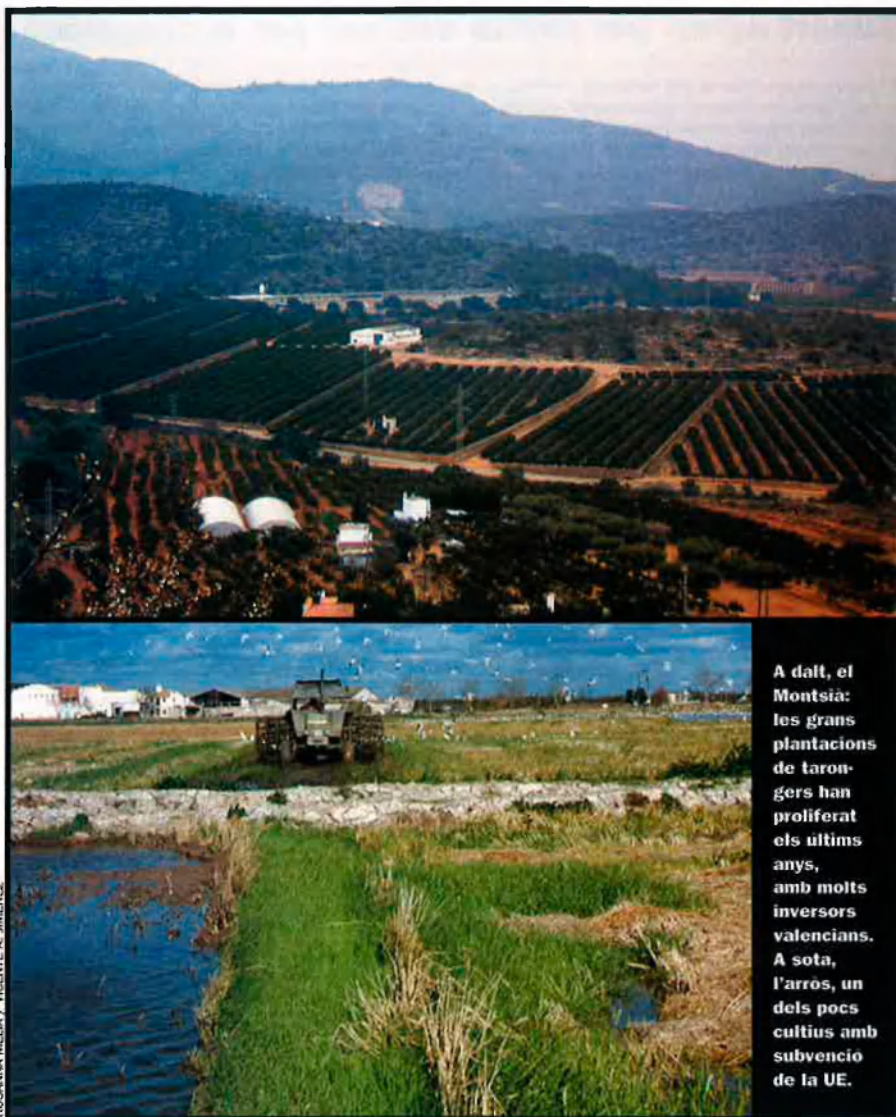
Suïssa o la República Txeca, entre molts altres llocs, de productes fets ací i molt valorats allà.

Cal diferenciar entre l'agricultura intensiva i la de secà, aquesta segona necessitada d'ajudes –moltes de les quals, de la Unió Europea– per poder subsistir. Al País Valencià, com a les Terres de l'Ebre (on importantíssims empresaris valencians del món de la ceràmica i del taulell han adquirit grans extensions de conreu, sobretot de mandariners), s'ha produït un abassegador cultiu de la taronja –gràcies al reg per goteig, fa pocs anys inimaginable–, que, com més va més redueix els preus de venda al camp. Algunes varietats es recullen abans d'hora, s'embelleixen, però la insatisfacció que genera el seu sabor fa desistir molts consumidors de comprar-ne més; fa vint anys es criticava molt que el producte passara per les cambres frigorífiques dels magatzems. Des de la temporada 1991-92 la qualitat de la taronja ha minvat progressivament en bona part per culpa d'aquests fets.

Minifundisme, màxim entrebanc.

L'estructura agrària de les nostres terres és un dels aspectes principals que cal resoldre. Al litoral valencià i català, el minifundisme abunda com a cap altre lloc de l'estat espanyol. Només les comarques lleidatanes se'n salven. Això encareix el procés productiu, a diferència, per exemple, de les explotacions andaluses, tan rendibles que molts empresaris valencians també hi han invertit diners, una via –com veiem– per diversificar els negocis, tot i que atempte contra el propi sector agrícola.

Reduir l'impacte del minifundisme fou una de les obsessions de Lluís Font de Mora, conseller d'Agricultura valencià entre 1983 i 1993. Pretenia convertir l'agricultura en una veritable indústria, ja que la manca de tecnologia en limitava la capacitat de diferenciació, una exigència que va preveure com pocs. Els preus que els llauradors rebien pels seus productes no s'encarien, però les despeses es multiplicaven, començant pels salaris. Font de Mora plantejà –a través de subvencions– la possibilitat de fer desaparèixer la tinença, unir terres i que cada propietari ho fóra d'unes determinades accions, a fi de propiciar terrenys de centenars d'hectàre-

A dalt, el Montsià: les grans plantacions de tarongers han proliferat els últims anys, amb molts inversors valencians. A sota, l'arròs, un dels pocs cultius amb subvenció de la UE.

ROSANNA MELIÀ / VICENTE A. JIMÉNEZ

es. Però va topat amb l'elevat valor sentimental de la terra per als agricultors i amb un cas que avui es repeteix sense aturador: la venda de terrenys amb finalitat turística, que encara requereixen més aigua i saturen el litoral. Així, la nostra estructura agrària es remunta, pràcticament invariable, a l'època dels fenicis.

És evident, per tant, que el llaurador acostuma a actuar de manera conservadora, de vegades oportunista, no té l'esperit empresarial que potser cal en aquests temps, i es nega a canviar les seues rutines productives malgrat que no fer-ho signifiqui anar de mal en pitjor.

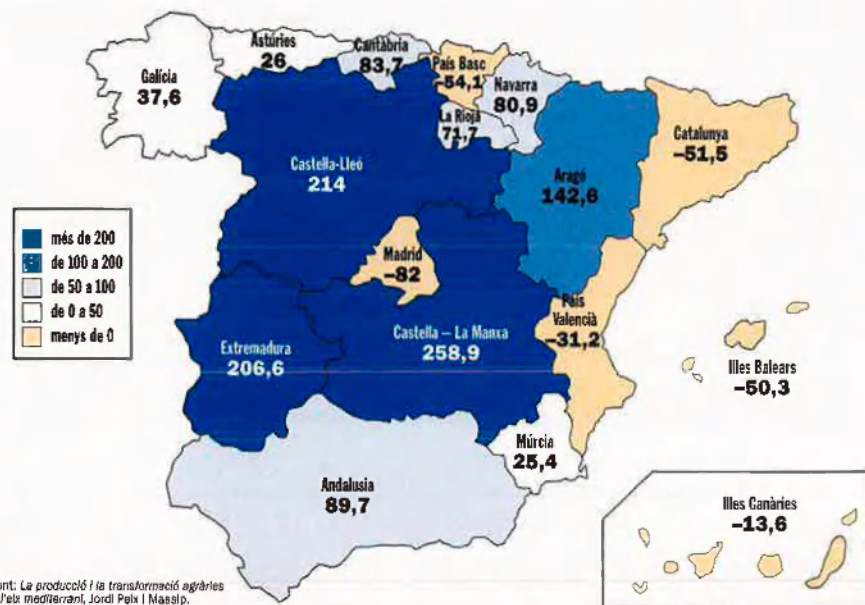
Al País Valencià, des de la base, hi ha reunions per teixir un fòrum que ideï solucions a la situació actual. Encara en fase incipient, s'hi han afegit presidents de cooperativa. Font de Mora troba que des

d'aquests àmbits cal fomentar la investigació i la tecnificació: "Ací hi ha moltes persones qualificades, podem anar per davant de la resta, diferenciar-nos. Per exemple, en fruticultura i citricultura hi ha hagut avanços importants." Ja hi ha algunes experiències, en aquest sentit: a Catalunya, l'IRTA (Institut de Recerca i Tecnologia Alimentàries); al País Valencià, l'IVIA (Institut Valencià d'Investigacions Agràries), i, a les Illes Balears, l'IRFAP (Institut de Recerca i Formació Agrària i Pesquera).

La proliferació de cooperatives en un mateix municipi ha encarat el procés, de manera que s'ha facilitat la tasca als compradors, els quals, amb una oferta tan ampla, adquireixen el producte al mateix preu de fa vint anys, i després es posa a l'abast del consumidor amb percentatges

Suport agrari per càpita estimat per autonomies

El suport agrari estimat per càpita és l'indicador que mesura la transferència de diners a l'autonomia (+) o l'aportació de diners al suport agrari europeu (-). Cal tenir en compte que Balears, Catalunya, Madrid i el País Basc són les úniques autonomies que tenen un saldo financer negatiu en la mitjana anual 1997/1999 de les transferències entre regions espanyoles i el pressupost comunitari. Pel que fa al País Valencià, tot i que la seva mitjana d'aquests anys és lleugerament positiva, el 1999 ja era negativa.

Califòrnia, tan lluny i tan a prop

La zona d'Almeria, Múrcia, i, fins i tot, les comarques alacantines situades més al sud comença a ser coneguda com "la Califòrnia d'Europa". D'aquell estat nord-americà sempre s'ha comentat que tenia una política agrària molt sàvia. Acull grans explotacions a l'interior—sobretot, de cítrics, tot i que últimament el vi ha agafat embranzida—, però, a més, s'efectua molta investigació i es dimensionen correctament les subvencions públiques. Hi abunden els mercats d'agricultors, que venen directament als consumidors, amb l'afegit que són productes frescos; i quan en sobren, l'estat els compra—a preu de mercat—per destinar-los als països del Tercer Món.

A diferència del que passa cada vegada amb més assiduïtat al País Valencià—on els comerciants no paguen els agricultors fins que ells analitzen com va la venda del producte i en calculen la liquidació, generant una forta incertesa al productor—, a Califòrnia predomina el *fair play*: no es retarda més d'un mes el pagament del producte. Qui no compleix aquestes normes i és objecte d'una reclamació veu com la seua manera d'actuar es fa pública.

L'exconseller d'Agricultura valencià Lluís Font de Mora assegura que "allà es protegeix tant el consumidor com el productor, però ací estem molt a la dreta dels Estats Units quant a política agrària: afavorim el ric, el frau—com en el cas de les ajudes de la Unió Europea—; les organitzacions de productors de cítrics són controlades per només uns pocs, i després de posar el producte als comerços, són capaces de pagar a 4 cèntims el quilo".

Califòrnia, doncs, ha dimensionat molt bé la seua agricultura, l'ha feta altament competitiva, i les ajudes públiques han servit per adequar-la als nous temps. Renovar-se o morir, que diuen. A la banda oposada hi ha el cas d'Israel, que avui dia exporta—sempre parlant en termes agrícoles— el 20% del que exportava ara fa tres dècades. *V. M.*

d'increment que, segons denuncien les organitzacions agràries, arriben al 1.500%. Per evitar-ho, caldria racionalitzar la producció. A les comarques de Lleida el "multicooperativisme" és tan greu com al País Valencià.

Al mateix temps, països com el Marroc o l'Argentina, i sobretot els camps d'Andalusia, tenen una despesa molt inferior, bé pel baix cost de la mà d'obra, bé perquè la grandària de les explotacions els ho facilita. Al País Valencià de vegades el cost de la recol·lecció és superior al preu al qual poc després es venen les taronges. Anecoop—la primera empresa hortofrutícola de la Mediterrània, d'àmbit estatal però nascuda al País Valencià—acull un centenar de cooperatives. És el màxim que s'ha aconseguit. Perquè, a xicoteta escala, només en unes poques localitats s'ha donat el pas de fusionar les cooperatives. "Prima l'individualisme", es lamenta Font de Mora. I el monocultiu: res no s'ha fet per evitar el predomini absolut de la taronja, tret de casos molt aïllats, com ara la lleugera introducció del caqui a les Riberes o del magraner al Vinalopó. Quan es plantejà de reordenar les nombrosíssimes varietats de taronja—"ací això és gairebé impossible, cadascú fa allò que vol", diu Font de Mora, l'animador—, molts van aprofitar-ho per fer créixer les plantacions, també gràcies a les subvencions.

Intercitrus és l'organització interprofessional agroalimentària del sector de la taronja i la mandarina; hi ha diverses associacions representants dels productors, comercialitzadors i industrials. "Una paròdia", segons el parer de Font de Mora, "perquè falten els consumidors, que hi tenen molt a dir, i, a més, qualsevol dels grups té dret a veto; es limiten a publicitar la fruita quan aquesta travessa mals moments." De fet, l'actual president d'Intercitrus, Juan Vicente Safont, en recomana la reforma.

Des del camp tot sovint s'acusa els comerciants dels seus problemes. Joan Fuster ja advertí sobre la possibilitat que justament els comerciants, arxiconeguts com a "grup de pressió", foren, més aviat, un "grup de fluixera".

Treure poc de la PAC. Jordi Peix, assessor del Departament d'Agricultura de

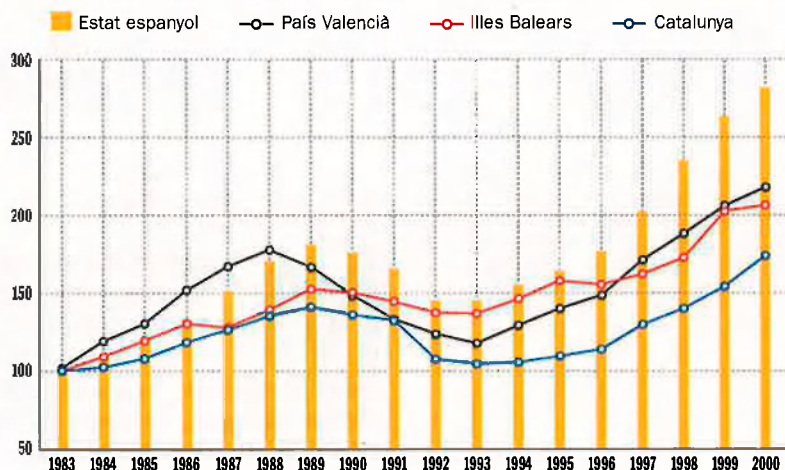
la Generalitat de Catalunya, al seu manual *La producció i la transformació agràries a l'eix mediterrani* (editat per l'Institut Ignasi Villalonga d'Economia i Empresa), és especialment crític amb la Política Agrària Comuna (PAC). "La fruita, la taronja, la vinya o el sector porcí no reben ajuts directes. És per això que València (25,8% dels contribuents), i Múrcia, amb unes importants agricultures intensives, són les comunitats autònomes de l'estat que reben menys ajuts directes, mentre que les regions cerealistes són les que disposen de més ajuts." L'arròs, però, viu un moment dolç, gràcies a aquestes subvencions europees; és un dels pocs productes protegits que tenim; allà on es conrea es considera reserva ecològica. Això sí, "l'Euram, juntament amb Alemanya, Holanda, Bèlgica i Luxemburg, financen els ajuts als propis pagesos, i, a més, aporten una quantitat molt important (més de 44 euros per habitant) als recursos de la PAC que es destinen a la resta de l'estat o a altres països europeus", explica Peix. La PAC, doncs, és bona per als països del nord, per als productors de cereals, llet i carn de boví, però negativa per a l'agricultura mediterrània, on "el regadiu representa l'única alternativa viable". La seua modernització esdevé cabdal, tenint en compte el seu elevat cost. "Una hectàrea de regadiu en les regions mediterrànies pot absorbir, com a mínim, dotze vegades més de mà d'obra que una de secà", apunta Peix, que afegeix: "El regadiu ens permet superar els desavantatges del nostre clima, aportant productes fora de temporada, tal com demanda el consum."

Problemes comuns, respostes comunes. L'amenaça de la PAC ha estat contestada, per exemple, per l'associació de deltes de la Mediterrània, Delta Med, que ha defensat alhora les zones humides catalanes i valencianes.

Hi ha, però, més sectors amb una veu única. Així, al Centre de Sanitat Avícola de Catalunya participen empreses i cooperatives valencianes i aragoneses; pel que fa a la pesca, s'han realitzat captures de corall entre Catalunya i Balears, de peix blau al golf de Lleó i al delta de l'Ebre en què col·laboraven pescadors veïns; o, també, la recerca agroalimen-

Evolució de l'índex general de preus del sòl agrícola

Si comparem l'evolució dels preus del sòl agrari en els territoris Euram des del 1983, veurem que arreu el preu del sòl ha pujat menys que l'IPC i que, en canvi, els preus del sòl a l'estat s'han situat lleugerament per sobre, empesos pels ajuts directes de la PAC, que afavoreix els cultius de cereals.

Font: La producció i la transformació agràries a l'eix mediterrani, Jordi Peix i Massip.

tària conjunta a través de les universitats agràries.

"Caldria potenciar les nostres marques de qualitat arreu del territori, a la resta de l'estat espanyol i al mercat europeu, en constant ampliació i on hi ha una demanda creixent d'aliments procedents de països on fa sol", aconsella Peix.

La millora de la qualitat, un bon marxandatge i el respecte pel terreny agrícola –sobretot al litoral– són algunes de les claus perquè el sector no s'enfonse més. Avui dia encara es guanyen metres a la muntanya per transformar-los en terres de conreu, i les elevades ofertes que presenten molts promotors immobiliaris a fi de construir-hi habitatges i camps de golf són capaces de fer desistir els que porten tota la vida treballant a canvi de pocs diners, que potser ja han complert l'edat de jubilació però que no han deixat la feina per la baixa renda que els correspon.

A la zona d'Almeria molts ja ho han vist clar, i s'omplen les butxaques d'or amb l'elaboració de productes de valor; els hivernacles, una altra manera d'entendre la competitivitat, són la clau de l'èxit. Al País Valencià se n'han implantat sobretot al Baix Segura, però sense l'empena desitjable; el seu ús és més potent a Catalunya. L'hivernacle permet un treball continuat i no ocupa molta terra.

En un sector com l'agroalimentari, en el qual –malgrat les recomanacions dels

metges– cada dia es consumeix menys fruita i verdura, és clau fer el producte atractiu. Fa relativament poc la taronja era un producte exòtic a França; avui, no. A Catalunya i al País Valencià, malgrat campanyes dolentes com la que patim, l'agricultura és un dels pilars de l'exportació. El nostre petroli verd, se li ha arribat a dir. Per això caldria protegir els terrenys agrícoles, sobretot al sud; a Catalunya, l'avellana té problemes semblants a la taronja valenciana, molta de la producció és a prop de les ciutats, i l'expansió d'aquestes la posa en un risc seriós. Seria important enfortir els productes de quarta gamma: salses, congelats, etc., i potenciar encara més mercats en puixança –com ara la flor ornamental–, sempre evitant l'abús de pesticides i adobs, un dels fets distintius –en positiu– del nostre camp, com ho és la producció integrada.

El crit de desesperació dels agricultors valencians que es manifestaren el passat 5 de març és extensible als de tot l'arc mediterrani: calen lleis que assegurin preus justos, diners públics que modernitzen el camp, aigua, fer front a la competència deslleial de productes de fora de la Unió Europea, etc. Cal, en definitiva, que no es trenque la continuïtat al camp. Hi està en joc l'agricultura tradicional. Una forma de vida, de tota la vida.

Victor Maceda